SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

DOM
2021-03-09
Stockholm

Mål nr
M 4026-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-08-27 i mål nr M 5264-18, se bilaga A

PARTER

Klagande
J.N.

Ombud: Advokat M.L.

Motpart
Länsstyrelsen i Skåne län

SAKEN
Utdömande av vite

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 **E-post**: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		måndag – fredag 09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

J.N. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen i första hand ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och i andra hand jämka vitesbeloppet till högst 10 000 kr.

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

J.N. har till stöd för sin talan vidhållit vad han anfört hos mark- och miljödomstolen och därutöver tillagt bl.a. följande:

Vitesföreläggandet har inte varit lagligen grundat. Han har endast rensat en kort sträcka av ett skogsdike. Inga naturvärden har påverkats av rensningsåtgärden. Han har från en sakkunnig på naturvårdsområdet fått information om att föreläggandet var felaktigt. Det har inte varit fråga om något ”motstånd” från hans sida, utan han har endast velat få klarlagt om det var rätt åtgärder som länsstyrelsen krävde. Det har inte förelegat grund för länsstyrelsen att utfärda föreläggandet om återställningsåtgärder mot honom.

Återställningsåtgärderna har kostat cirka 8 000 kr. Vitesbeloppet bör stå i proportion till dessa kostnader. I detta fall har vitesbeloppet satts oproportionerligt högt och beloppet är kraftigt överdrivet. Det är rimligt att det görs en nedsättning av beloppet till 10 000 kr.

Den aktuella fastigheten består av fyra delar. Den del av fastigheten som berörs är cirka 19 hektar stor. Intäkterna för avverkningssäsongen är 114 590 kr medan kostnaderna för plantering uppgår till 27 360 kr och för röjning till 96 560 kr, totalt 123 920 kr, vilket ger ett underskott om 9 330 kr. Utöver detta har fastigheten drabbats av omfattande barkborrskador. Med hänsyn till de ekonomiska omständigheterna är vitet på 100 000 kr inte rimligt.

Ett vite ska sättas i rimlig proportion till de naturvärden som kan antas ha påverkats och till kostnaderna för den åtgärd som myndigheten kräver ska vidtas.

Det finns ej heller grund för länsstyrelsen att begära att förelagt vite ska dömas ut, eftersom åtgärderna enligt föreläggandet nu har vidtagits och är godkända av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har till stöd för sin talan vidhållit vad man tidigare anfört och framhållit följande:

Ett vite syftar till att bryta ned ett motstånd mot att uppfylla ett myndighetsbeslut och inte att betala sig fri med en summa motsvarande kostnaden för att vidta rättelse. Enligt länsstyrelsens uppfattning har klaganden visat ett uppenbart motstånd att följa flera myndighetsbeslut som till och med fastställts av domstol. Vitesbeloppets storlek är baserat på kostnaden för att marknadsmässigt upphandla, vidta rättelse och dokumentera enligt föreläggandet. Därutöver har fastighetens taxeringsvärde samt de faktiska miljöskador som uppkommit genom markavvattning och grävarbeten beaktats.

Den ekonomiska kalkyl som klaganden presenterat är missvisande. Det rör sig om en tämligen stor skogsbruksfastighet. Att dela upp fastighetens värde och skogsbruksverksamhetens intäkter till enskilda skiften blir missvisande, eftersom kalkylen då endast tar hänsyn till en liten del av verksamheten på fastigheten.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Formella förutsättningar för utdömande av vite

Vitesföreläggandet har delgetts J.N. och det har fått laga kraft. Det är också klarlagt att J.N. inte inom angiven tid har följt föreläggandet.

Har vitesföreläggandet stöd i lag?

J.N. har invänt att vitesföreläggandet inte är lagligen grundat och att vitesbeloppet är alltför högt i förhållande till omständigheterna.

Vitesföreläggandet har utfärdats med stöd av 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken. J.N. överklagade inte länsstyrelsens beslut om vitesföreläggande. Vid utdömande av vite enligt ett tidigare föreläggande bör dock domstolen kontrollera att föreläggandet har stöd i lag (se prop. 1984/85:96 s. 56). Därvid bör även vitesbeloppets storlek och frågan om adressaten har faktisk eller rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet uppmärksammas. Detta gäller särskilt när den utfärdande myndighetens föreläggande inte har överprövats (Lavin, Viteslagstiftningen En kommentar, tredje upplagan, 2017, s. 121 f.). I detta fall har det nu aktuella vitesföreläggandet föregåtts av ett föreläggande om samma sak, utan vite. Detta föreläggande överklagades av J.N. men fastställdes i sak av mark- och miljödomstolen. Mark- och miljööverdomstolen gav inte prövningstillstånd. Föreläggandets laglighet har alltså, förutom av mark- och miljödomstolen i den nu överklagade domen, prövats av domstol i ett lagakraftvunnet avgörande, såvitt avser den av länsstyrelsen begärda åtgärden. Mark- och miljööverdomstolen finner inget skäl för att nu göra en annan bedömning. J.N. har också haft faktisk och rättslig möjlighet att i tid efterkomma vitesföreläggandet.

Vitets storlek ska enligt 3 § lagen (1985:206) om viten fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vitet. Den utfärdande myndigheten får alltså utifrån kända och för myndigheten tillgängliga uppgifter i det enskilda fallet bestämma ett skäligt vite. Skulle det senare visa sig att vitet satts för högt i förhållande till exempelvis adressatens ekonomiska förhållanden, får vitet jämkas.

Frågan om lämplig storlek har berörts i litteraturen (se Lavin s. 83 f. och Bengtsson m.fl., Miljöbalken, version 19 JUNO, kommentaren till 26 kap. 14 §). Vitet bör inte understiga kostnaden för den förelagda åtgärden eller den besparing som adressaten

kan tänkas göra genom att inte följa föreläggandet. För att få avsedd verkan, bör vitet sättas så pass högt att det typiskt sett inte framstår som ett alternativ i förhållande till kostnaderna för att följa föreläggandet. Vitet bör också anpassas efter styrkan hos den enskildes motstånd och ledning får då ofta sökas i hur den enskilde betett sig vid de kontakter myndigheten tidigare har haft med honom. Hur angeläget det är för det allmänna att föreläggandet följs, bör också kunna inverka på vitets storlek. Det får dock inte bli ett uppenbart missförhållande mellan vitets belopp och det allmännas intresse av att föreläggandet följs.

Förelägganden inom miljörätten avser ofta relativt kostsamma åtgärder för adressaten. Det kan gälla åtgärder för att förhindra skador på miljön eller människors hälsa eller återställningsåtgärder i form av borttagande av olagliga byggnader eller anläggningar eller, som i detta fall återställande av natur. I förhållande till vad som kan uppskattas som skäliga kostnader för återställandet av dikessträckan och i övrigt för att efterkomma föreläggandet, får enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning vitet anses högt ställt. Det får dock anses klarlagt i målet att J.N. inte varit villig att följa förelägganden som länsstyrelsen beslutat om. Av denna anledning har det funnits skäl för länsstyrelsen att fastställa ett högt vitesbelopp. Vad han har anfört om orsaker till att han tidigare inte i tid vidtagit åtgärder för att efterkomma förelägganden, påverkar inte den bedömningen. Även om det inte av utredningen framgår att någon våtmark påverkats av utgrävningen av diket, har mark avvattnats utan tillstånd och naturen åsamkats skador. Åtgärden får typiskt sett anses ägnad att ge en ekonomisk vinning för den enskilde på det allmännas bekostnad. Det får mot denna bakgrund anses finnas ett tämligen starkt allmänt intresse av att föreläggandet följs, vilket motiverar ett högre belopp.

Skäl för länsstyrelsen att fastställa ett lägre vitesbelopp med hänsyn till J.N.s ekonomiska förhållanden har inte framkommit.

Länsstyrelsen får således anses ha haft lagligt stöd för att fastställa vitet till det bestämda beloppet.

Har vitet förlorat sin betydelse eller finns det skäl att jämka vitets storlek?

J.N. har vidare invänt att det saknas grund för att döma ut vitet, eftersom diket har återställts och länsstyrelsen har godkänt åtgärden samt anfört att det är rimligt att sätta ned beloppet till 10 000 kr.

Enligt 9 § viteslagen gäller att vite inte ska dömas ut om ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse samt att vite får jämkas om det finns särskilda skäl till det.

Att J.N. vidtagit förelagda åtgärder, och länsstyrelsen godkänt dessa, efter det att fristen för åtgärden gått ut, innebär inte att vitet har förlorat sin betydelse eller att det annars saknas grund för att döma ut vitet (se a. prop. s. 55 och 107).

Genom kravet på att särskilda skäl ska föreligga, har lagstiftaren velat betona att jämkning inte får bli det normala i mål om utdömande av vite, eftersom risk för viteshotets effektivitet annars skulle kunna uppstå. Som exempel på omständigheter som kan föranleda jämkning har i förarbetena till viteslagen angetts att förhållandena kan ha ändrats sedan myndigheten meddelade sitt föreläggande, att vitesbeloppet kan ha varit schablonmässigt bestämt utan hänsyn till den enskildes ekonomi eller omständigheterna i övrigt eller att adressatens underlåtenhet kan framstå som förhållandevis ursäktlig, t.ex. under vissa omständigheter att adressaten iakttagit föreläggandet endast helt kort tid efter det att den för denne utsatta tidsfristen löpt ut (se a. prop. s. 55 f.).

Det har inte framkommit att J.N.s ekonomiska situation i sig skulle utgöra särskilda skäl att jämka vitet. Inte heller den omständigheten att kostnaderna för att efterkomma föreläggandet visat sig vara begränsade, utgör tillräckliga skäl för jämkning. J.N. har följt föreläggandet en relativt kort tid efter det att tidsfristen gick ut. Det har dock inte framkommit något giltigt skäl till varför han inte efterkommit föreläggandet inom den förelagda tiden. Det har dessutom inte skett förrän efter tillsyn och utfärdande av ett nytt vitesföreläggande. Det finns därför inte skäl att heller av den anledningen att jämka vitet. Andra skäl för jämkning har inte framkommit.

Överklagandet ska således avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B.

Överklagande senast den 2021-03-30

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs, Gösta Ihrfelt, referent, och Ulf Wickström samt tf. hovrättsassessorn Sanna Ordenius.

Föredragande har varit Liselotte Haraldsson.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-08-27
meddelad i
Växjö

Mål nr M 5264-18

PARTER

Sökande
Länsstyrelsen i Skåne län

Motpart
J.N.

SAKEN
Utdömande av vite

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen förpliktar J.N. att till staten betala vite om 100 000 kr.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 **E-post**: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:00

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) har genom beslut den 7 december 2016 förelagt J.N. att återställa diken enligt nedan.

1. De diken som markerats med rosa och rött i Skogsstyrelsens anmälan till länsstyrelsen ska återställas genom att sten och block motsvarande en fraktion av 200 mm och större som rensats från diket återförs.
2. Det ska finnas beredskap så att spridning av oljeprodukter kan förhindras i händelse av olyckshändelse eller läckage från maskiner och arbetsredskap.
3. Återställningen ska genomföras under en torr period.
4. Återställningen ska dokumenteras och redovisas till länsstyrelsen senast den 14 oktober 2017.

J.N. överklagade beslutet till mark- och miljödomstolen (målet M 5427-16) som avslog överklagandet genom dom den 6 september 2017. Tiden för fullgörande av föreläggandet ändrades till den 31 maj 2018.

J.N. överklagade domen till Mark- och miljööverdomstolen som den 25 oktober 2017 beslutade att inte lämna prövningstillstånd.

Länsstyrelsen har genom beslut den 18 september 2018 förelagt J.N. följande.

1. Senast tre veckor efter delfåendet, vid vite av 100 000 kr, återställa de diken som markerats med rosa och rött i Skogsstyrelsens anmälan till länsstyrelsen. Återställningen ska ske genom att sten och block motsvarande en fraktion av 200 mm och större som rensats från diket återförs.
2. Senast en vecka efter att återställningen genomförts, vid vite av 10 000 kr, inkomma med en skriftlig redovisning av utförda åtgärder. Redovisningen ska innehålla bilder före och efter genomförd återställning samt en beskrivning av vad som har gjorts. En karta ska ingå i redovisningen som visar var återställningsarbeten har utförts.

YRKANDEN M.M.

Länsstyrelsen har yrkat att J.N. ska förpliktas att betala vite enligt punkt 1 och 2 i föreläggandet av den 18 september 2018. Till stöd för yrkandet har länsstyrelsen anfört bl.a. följande.

Beslutet delgavs den 24 september 2018 och har vunnit laga kraft. Vid tillsynsbesök den 30 oktober 2018 hade återställningsarbetet inte utförts enligt punkt 1 i föreläggandet. Ingen redovisning hade heller skickats till länsstyrelsen enligt punkt 2 i föreläggandet.

Länsstyrelsen har som skriftlig bevisning åberopat länsstyrelsens yttrande i mål M 5427-16, vitesföreläggande den 18 september 2018, delgivningskvitto samt tjänsteanteckning från fältbesök den 30 oktober 2018.

J.N. har medgett att vite döms ut men yrkar att vitet jämkas till 10 000 kr. Till stöd för sitt yrkande har han anfört följande.

Han har den 10 december 2018 fått beslut från Länsstyrelsen i Skåne att ärendet avslutats enligt följande: *"Fastighetsägaren har i enlighet med länsstyrelsens beslut daterat 2018-11-08 inkommit med redovisning över utförda åtgärder inom utsatt tid för det senaste föreläggandet. Av redogörelsen framgår att sten återförts till diket. Länsstyrelsen bedömer därmed att fastighetsägaren har uppfyllt föreläggandet gäl-lande rättelse vid dikningsåtgärder på rubricerad fastighet."*

Detta innebär att det är återställt enligt den dom som mark- och miljödomstolen fastställde genom beslut i ärende M 5427-16. Att det dragit ut på tiden beror på att ärendet beror på missförstånd i hur beslutsprocessen går till samt vad själva beslutet innebär för markägaren. Så fort han förstått vad själva beslutet om vitesföreläggande innebär har han omedelbart återställt och avslutat processen. Han är numera medveten om de brister som skett i processen från hans sida.

Det är också så att alla rättsbeslut skall förhålla sig till rimlighetsprincipen. Även beslut om vite skall hållas i rimlighet till kostnader. Själva återställningen beräknas ha kostat ca 8 000 kr i sin helhet. Då bör också vitet ha en proportion som motsvarar dessa kostnader. I detta fall har länsstyrelsen varit oproportionerliga och överdrivet beloppet kraftigt. Det är därför rimligt att en nedsättning görs av beloppet till 10 000 kr.

Länsstyrelsen anför följande.
Länsstyrelsen vill förtydliga att två vitesförelägganden har utfärdats för åtgärderna på den aktuella fastigheten 2018-09-18 respektive 2018-11-08. Detta eftersom fastighetsägaren inte uppfyllde det ursprungliga föreläggandet som fastställdes i dom i mål M 5427-16 och inte heller det första vitesföreläggandet daterat 2018-09-18. Det var således först efter det andra vitesföreläggandet som fastighetsägaren verkställde de återställningsåtgärder som fastställts i mål M 5427-16. Eftersom fastighetsägaren inte uppfyllde föreläggandet i enlighet med dom i mål M 5427-16 utfärdade Länsstyrelsen vitesföreläggandet daterat 2018-09-18, vid vilket Länsstyrelsen nu ansöker om utdömande. Det andra vitesföreläggandet, efter vilket fastighetsägaren verkställde återställningen, har ingen bäring på detta mål.

Det belopp som Länsstyrelsen ansöker om utdömande för baseras enligt punkten 1 i föreläggandet daterat 2018-09-18 på vad Länsstyrelsen bedömer att det skulle kosta att marknadsmässigt upphandla och genomföra rubricerad rättelse enligt vad som framgår av dom M 5427-16. Beloppet inkluderar således kostnad för maskiner, personalkostnader samt kostnader för att uppfylla de försiktighetsmått som krävs. Enligt punkten 2 i föreläggande daterat 2018-09-18 motsvarar kostnaden den kostnad som en dokumentation med tillhörande kartunderlag marknadsmässigt förväntas kosta att ta fram. Även mot beaktande av fastighetens taxeringsvärde bedöms summan som skälig.

Länsstyrelsen motsätter sig fastighetsägarens yrkanden och vidhåller den bedömning som är gjord i ansökan om utdömande av vite varför länsstyrelsen yrkar att

mark-och miljödomstolen ska fastställa länsstyrelsens ansökan om utdömande av vite.

J.N. anför slutligen följande.
Han vidhåller sitt yrkande om nedsättning av vitet till totalt 10 000 kr.

Länsstyrelsen har i sin inlaga fortsatt att anse att vitesbeloppet skall vara 100 000 kr för entreprenaddelen och 10 000 kr för redovisningen. Länsstyrelsen har sedan argumenterat för hur denna beräkning gjorts. Det finns inget preciserat underlag för hur beräkningarna är gjorda.

För att ge ett exempel på vad 100 000 kr skulle räcka till så är det ca 4 veckor med en grävmaskin i den storleken (8-10 ton) som används vid dikning i skogen och som använts vid återställningen av det aktuella läget. Som kuriosa så fick han 3 veckor på sig att återställa. I verkligheten tog det ca 1 arbetsdag att göra återställningen. Att skicka in en redovisning av utförda åtgärder är satt till 10 000 kr vilket motsvarar ca 3 dagars arbete. Att ta de drygt 40 bilderna och skick dem till länsstyrelsen tog ca 6 timmar.

Länsstyrelsen anger också att även mot taxeringsvärdet kan vitesbeloppet anses skäligt. Vad har det med saken att göra? Vite skall kopplas till den förseelse som är gjord och vara i proportion till detta.

Alla rättsbeslut skall förhålla sig till rimlighetsprincipen. Även beslut om vite skall hållas i rimlighet till kostnader och proportionen på skadan. Själva återställningen beräknas ha kostat ca 8 000 kr i sin helhet. Då bör också vitet ha en proportion som motsvarar dessa kostnader. I detta fallet har styrelsen varit oproportionerliga och överdrivet beloppet kraftigt utan vidare motivering.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen ska i mål om utdömande av vite bland annat pröva om det föreläggande som ligger till grund för ansökan är lagligen grundat, om det har delgetts adressaten, om det har vunnit laga kraft och om det har överträtts. Domstolen ska dessutom, under förutsättning att vitet ska dömas ut, pröva om ändamålet med vitet förlorat sin betydelse, samt beakta om det finns särskilda skäl att jämka vitet.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det aktuella föreläggandet är lagligen grundat. Det har delgetts J.N. och det har vunnit laga kraft.

Enligt vad länsstyrelsen anför har J.N. inte inom den angivna tiden följt punkterna 1 och 2 i föreläggandet. J.N. har inte bestritt dessa uppgifter. Länsstyrelsens uppgifter ska därför ligga till grund för domstolens bedömning. Det har inte framkommit att J.N. haft något giltigt hinder för att inte följa föreläggandet.

Mark- och miljödomstolen bedömer, med beaktande att det inte varit möjligt att fullgöra punkten 2 i föreläggandet utan att först ha fullgjort punkten 1, att vite endast ska dömas ut för punkten 1 (100 000 kr).

J.N. har invänt mot vitesbeloppets storlek.

Enligt 3 § lagen (1985:206) om viten ska vitet fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggandet som är förenat med vitet.

Av kommentaren till viteslagstiftningen framgår följande. ”Av regeln följer att vitesbeloppet i första hand ska bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta den enskildes motstånd. Myndigheten ska således avpassa beloppet efter styrkan

hos den enskildes motstånd. Ofta får myndigheten söka ledning i hur den enskilde betett sig vid de kontakter myndigheten tidigare haft med honom i ärendet; myndig-heten kan ha gett den enskilde formlösa tillsägelser om att vidta rättelse eller meddelat honom osanktionerade förelägganden därom fullständig nonchalans mot eller igorering av myndighetens tidigare anvisningar kan tyda på att vitet bör sättas högt." (Lavin, Viteslagstiftningen – en kommentar, s 78).

Mark- och miljödomstolen bedömer, med hänsyn till att länsstyrelsen första föreläg-gande från den 7 december 2016 inte efterföljdes, att det finns grund för att sätta vitet högt. Dessutom avser föreläggandet att tillgodose ett angeläget samhällsintresse, skyddet av våtmarker.

J.N. har inte invänt att hans ekonomiska förhållanden i sig skulle utgöra särskilda skäl att jämka vitet. Inte heller det faktum att han genom eget arbete kunna begränsa kostnaderna när de förelagda återställningsarbetena slutligen genomfördes utgör sådana skäl.

Sammanfattningsvis bedömer mark- och miljödomstolen att det saknas särskilda skäl att jämka vitet. Det har inte heller i övrigt framkommit att det föreligger något skäl mot utdömande av det beslutade vitet. Vitet ska därför, mot bakgrund av vad som anförts ovan, dömas ut till det i föreläggandet beslutade beloppet om 100 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD- 01)
Överklagande senast den 17 september 2019.

Lena Stjernqvist Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen lena Stjernqvist, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius. Föredragande har varit beredningsjuristen Viktor Larsson.

SVERIGES DOMSTOLAR

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark-och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

   Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljöverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljöverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Anvisningar för överklagande **MMD-01 - Dom första instans** • Producerat av Domstolsverket, Avd. för domstolsutveckling • 2018-11

SVERIGES DOMSTOLAR
www.domstol.se

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om

2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstadomstolen.se

Anvisning för överklagande HR - MÖD, avgörande, med pt • Producerat av Domstolsverket • 2017-07